

እስልምና ማለት ሥራና ስርአት ነው
«ከተከታዮች ሕይወት ለናሙና ያህል»

ምስጋና ሁሉ በተከበረው መጽሐፉ

لَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ
﴿تُورَاتٍ﴾ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا

ለአለው ለአለማቱ ጌታ ይገባው። ትርጉሙም (እነዚያም ከበኋላቸው የመጡት «ጌታችን ሆይ! ለእኛም ለእነዚያም በእምነት ለቀደሙን ወንድሞቻችን ምሕረት አድርግ። በልቦቻችንም ውስጥ ለእነዚያ ለአመኑት (ሰዎች) ጥላቻን አታድርግ። ጌታችን ሆይ! አንተ ርኅሩህ አዛኝ ነህና» ይላሉ።) ማለት ነው።

ብቸኛ ከሆነው ለሱም አጋሪ ከሌለው አላህ በስተቀር በእውነት የሚገዙት አምላክ እንደሌለ እመሰክራለሁ። እንዲሁም ሰይዲና ሙሐመድም የሱ ባሪያና መልእክተኛ በመሆናቸውም እመሰክራለሁ። ጌታዬ ሆይ! በርሳቸው፣ በቤተሰቦቻቸው፣ በባልደረቦቻቸውና አስከ እለተ ቂያማ ድረስ በመልካም ምግባር በተከተሏቸው ምእምናን እዝነትህን፣ ሰላምህንና በረከትህን አውርድ።

ከዚህም በመቀጠል:

አላህ (አ.ወ.) ለሃይማኖቱ የሚሠሩና ለሃይማኖቱና ለመልእክቱ በታማኝነት የሚያገለግሉ ባሪያዎችን መርጧል። ኑባያችን (ሶ.ወ.) ከዚህ ህዝብ እጅግ ተመራጭ የሆኑት (ከነርሱ አላህ ይውደድና) ባልደረቦቻቸው ከዚያም ተከታዮቻቸውና የነሱ ተከታዮች መሆናቸውን ነግረውናል። (ከርሳቸው አላህ ይውደድና) አብደላህ ኢብን መስዑድ የተባሉት በልደረባ ኑባያችን እንደህ ማለታቸውን አውርተዋል። (ከሰዎች ደጎቹ እኔ ባለሁበት ክፍለ ዘመን ያሉት ናቸው ከዚያም ከነሱ የሚቀጥሉት ከዚያም ከነሱ ቀጥሎ የሚመጡት... ናቸው) ባልደረቦችና ተከታዮቻቸው ደግ የተባሉት ምርጥ ሰዎች ሲሆኑ የአጋናኞችን ማጉደፍን፣ የአበላሾችን ማዛባትና ያአለውቀት ተንታኞችን አንድምታ እያጣሩ የእውቀትን አደራ ወደኛ ያደረሱ በመሆናቸው ታላቁ አላህ እንደህ ሲል አምጧቸዋል።

وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ
وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا تِلْكَ الْأَفْئِدَةُ الْعُظِيمُ

ትርጉሙም (ከስደተኞቹና ከረዳቶቹም ሲኾኑ የመጀመሪያዎቹ ቀዳሚዎች እነዚያም በበጎ ሥራ የተከተሏቸው አላህ ከእነሱ ወዲል ከእርሱም ወደዋል። በሥራቸውም ወንዞች የሚፈሱባቸውን ገነቶች በውስጣቸው ዘለዓለም ነዋሪዎች ሲኾኑ ለእነርሱ አዘጋጅቶላቸዋል። ይህ ታላቅ ዕድል ነው።) ማለት ነው።

ተከታዮች የምንላቸው ከባልደረቦች ትውልድ ቀጥሎ ባለው ትውልድ የሚካተቱ በመሆኑ በዘመን ወደነብያችን (ሶ.ዐ.ወ.) እጅግ የቀረቡ ናቸው። የተከታዮች ተከታይ ደግሞ (ከነርሱ አላህ ይወደድና) ከተከታዮች ትውልድ የሚቀጥሉት ናቸው።

ኢማሙ አል ቡሶይሪ የተባሉት የመንፈሳዊ ግጥም ደራሲ እንድህ በማለታቸው ይደነቃሉ።

ሁላቸውም ከአላህ መልክተኛ እውቀት የቀሰሙ ናቸው። ከፊሉ ከባህሩ የጨለፈ ሲሆን ከፊሉ ደግሞ ከዝናባቸው የተጎነጨ ነው።

ተከታዮች (ከነርሱ አላህ ይወደድና) የነብያችን ባልደረቦች ባልደረባ ሆነው ከነሱ በተለያዩ ዘርፎች ትምህርት የቀሰሙና ባልደረቦችም በትሩፋትና በጥልቅ እውቀታቸው ምስክርነት የሰጡባቸው ሰዎች ናቸው። ለምሳሌ (ከርሳቸው አላህ ይወደድና) ኢብን ዑመር ሰዲድ ኢብን አል ሙሰዮብ ተባሉት የባልደረቦች ተከታይ ማንነት ሲመሰክሩ እንድህ ብለዋል። እሱ በአላህ ይሁንብኝ ከሙፍቲዎች -በእስልምና ህግ በቀጥታ ብያኔ የሚሰጡ- አንዱ ነው። እንድህም ሰዲድ ኢብን ሙሰዮብን ጠይቁ እሱ ከጻፈው ጋር ይቀመጥ ነበር ይሉ እንደነበር ታውቋል። ሰዲድ ኢብን ሙሰዮብ ባልደረቦች በሕይወት እያሉ በእስልምና ህግጋት ብያኔ ይሰጡ እንደነበር ይታወቃል።

ዐጣእ ኢብን አቢ ረባሕ የተባሉት ተከታይም መካ ውስጥ አብደላህ ኢብን አባስ የተባሉት ሊቅ ከሞቱ በኋላ በህግጋት ብያኔ ለመስጠት ተቀምጠው በነበረበት ወቅት ኢብን ዑመር ከመዲና ሲመጡ ሰዎች ስለተለያዩ ነገሮች ሲጠይቋቸው እናንተ የመካ ሰዎች ከናንተ መካከል ዐጣእ ኢብን አቢ ረባሕ እያለ ለኔ እንደት ጥያቄ ትሰበሰባላችሁ ይሉ ነበር።

ተከታዮች ለአላህ መልክተኛ የነበራቸው ፍቅር እውነተኛና ጥልቅ ነበር። ሐሰን ኢልበስሪ የተባሉት ተከታይ ስለግንዱና ወደነብያችን (ሶ.ዐ.ወ.) ሮሮ ማሰማቱን ሲያወሩ አለቀሱና እናንተ የአላህ ባሮች ሆይ! አንጨቱ ነብያችንን (ሶ.ዐ.ወ.) ናፍቆ ከሳቸው በመለየቱ ማዘኑን ገለጸ። እናንተ ከሱ ይልቅ በዚህ ተግባር ተቀዳሚ መሆን ነበረባችሁ። እርሳቸውን ለመገናኘት መናፈቅ ይጠበቅባችኋል ብለዋል።

ኢማሙ ማሊክ አንድ ቀን መቼ ነው ከአዩብ አሰክተያኒ የሰማሁት ተብለው በተጠየቁ ጊዜ እሳቸው ሁለትጊዜ ሐጅ ሲያደርጉ አኔም ሐጅ አድርጊያለሁ በዚያን ወቅት እመለከታቸው ነበር እንጂ መሰማት ግን አልችለም ነበር። ይሁንና የነብያችንን (ሶ.ዐ.ወ.) ስም ሲያነሱ እዝነት እስከሚሰማኝ በጣም ያለቅሱ ነበር።

የነብያችን ባልደረቦች ተከታዮች ነብያችንን (ሶ.ዐ.ወ.) እጅግ በጣም ከማክበራቸው የተነሳ የነብዩን ቃል በመልካም ሁኔታና በተሻለ ገጽታ ሆነው እንጂ አያወሩም ነበር።

ተከታዮቻቸውም ይህን መሰል አክብሮታቸውን ሙሉ በሙሉ ቀስመው ተግባራዊም አደርገውታል። አቡ ሰለማህ አል ኹዛዲይ የተባሉት ሊቅ ኢማሙ ማሊክ ኢብን አነስ የነብያችንን (ሶ.ዐ.ወ.) ሐዲስ ለሰዎች ለማስተማር ወደትምህርት ቦታ መውጣት ከፈለጉ ቀድመው ለሰግደት የሚያደርጉትን ዓይነት ውዱ ያደርጉ፤ ከዚያም ምርጥ ልብሳቸውን ይጎናጸፉና ጸማቸውን ያበጥሩ ነበር። ለምን እንደህ እንደሚያደርጉ በተጠየቁ ጊዜ የነብያችንን ሐዲስ እያከበርኩበት ነው ሲሉ መልሰዋል በማለት አውርተዋል።

ከባልደረቦች ተከታዮች ነብያችን (ሶ.ዐ.ወ.) ስለነሱ ያሩላቸው የሆኑ ሰዎች አሉ። ከነሱም መካከል ኡወይስ አልቀረኒ የተባሉት ለናታቸው ታዛዥ በመሆናቸው የተዋቁት አንደኛው ናቸው። ነብያችን (ሶ.ዐ.ወ.) ስለኚህ ሰውዬ ለባልደረቦቻቸው ሲያወሩላቸው ጸሎቱ አላህ ዘንድ ተቀባይነት ያለው መሆኑን ገልጸውላቸዋል። (ከርሳቸው አላህ ይውደድና) ዑመር ኢብን አል ኸጣብ እንደህ ብለዋል። እኔ የአላህ መልክተኛ እንደህ ሲሉ ሰምቻለሁ። (ከተከታዮች እጅግ ደጉ ኡወይስ የሚባለው ሰውዬ ነው። የሚታዘዛት እናት አለችው። በሱም የቆዳ በሽታ አለበት ከአላህ ዘንድ ምህረት እንዲለምንላችሁ ጠይቁት።) የየመን ሰዎች በመጡ ጊዜ (ከርሳቸው አላህ ይውደድና) ዑመር ኢብን አልጣብ ሲያፈላልጉ ከቆዩ በኋላ ተገናኙት። ያን ጊዜም ከአላህ ዘንድ ምህረትን ለምንለኝ አሉት። እሱም እርሰዎ ነዎት ይልቅ ከአላህ ዘንድ ምህረት ሊለምኑልኝ የሚገባው እርሰዎ የአላህ መልክተኛ ባልደረባ ነዎት አለ። እሳቸውም ከአላህ ዘንድ ምህረት እስከለመነላቸው ጊዜ ድረስ አልተውትም ነበር።

ተከታዮች ሃይማኖቱን በትክክለኛ መልኩ ከነብያችን ባልደረቦች ተምረዋል። ከተከታዮች ታላቁ የሆኑት ሐሰን አል በስሪ እርሰዎ ምእምን ነዎትን? ተብለው በተጠየቁ ጊዜ እንደህ ብለዋል። እምነት ሲባል ሁለት ዓይነት ነው። የምትጠይቀኝ በአላህ፣ በመላእክቱ፣ በመጽሐፍቱ፣ በመልክተኞቹ፣ በጀነት፣ ሙቶ በመነሳትና በሒሳብ ስለማመን ከሆነ አዎ እኔ ምእምን ነኝ። ነገር ግን የምትጠይቀኝ እንደህ ስለሚለው የአላህ ቃል ከሆነ።

﴿نَمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِتَّكَرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّا تَلَيَّتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ * الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ * أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا﴾

ትርጉሙም (ፍጹም ምእምናን እነዚያ አላህ በተወሳ ጊዜ ልቦቻቸው የሚፈሩት፣ በነሱም ላይ አንቀጾቻችን በተነበቡ ጊዜ እምነትን የሚጨምሩላቸው፣ በጌታቸውም ላይ ብቻ የሚመኩት ናቸው። እነዚያ ሶላትን ደንቡን አሟልተው የሚሰግዱ ከሰጠናቸውም ሲሳይ የሚለግሱ ናቸው። እነዚያ በእውነት አማኞች እነሱ ብቻ ናቸው።) ማለት ነው በአላህ ይሁንብኝ እኔ ከነሱ ውስጥ አንዱ ልሁን አልሁን አላውቅም አሉ። አልበይሃቂ የተባሉት ሊቅ ስለዚህ ስለ ኢማሙ ማሊክ አባባል ማብራሪያ ሲሰጡ ስለመሰረት እምነት ምንም ያለማወላወልና ያለመዳዳት መልሱ ሰጡ። አላህ (ዐ.ወ.)

{ لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ } .

ትርጉሙም (ለእነሱ በጌታቸው ዘንድ ደረጃዎች ምህረትና የከበረ ሲሳይም አላቸው።) ማለት ነው።

በማለት ለባለቤቶቹ ጀነትን ቃል ስለገባለት ስለምሉእነቱ ነው ማረጋገጥን የፈሩት ብለዋል።

ተከታዮች የሃይማኖቱን ገርነት ከባልደረቦች የተማሩት ሲሆን በእለት ተእለት ኑሯቸው ተግባራዊ አድርገውታል። ሱፍያን አሰውሪ የተባሉት ተከታይ እንድህ ይላሉ፡ ከኛ ዘንድ እውቀት ማለት በእምነት የታነጸ የአላህ ፈቃድ ነው። ማጥበቅንም ማነም ሰው ይችልበታል። አልአዝረቅ ኢብን ቀይስ የተባሉት ሊቅ ደግሞ እንድህ ይላሉ፡ ሕእለታት አንድ ቀን አህዋዝ ውስጥ በአንድ ውሃው በደረቀ ወንዝ ተቀምጦን እያለ አቡ በርዛህ አል አስለሚ የተባለ ሰውዬ መጣና ፈረሱን አቁሞ ስግደት ጀመረ። ፈረሷም መራቅ በጀመረች ጊዜ ስግደቱን አቋርጦ ተከተላትና መልሷት ስገደቱን እንደገና ሰገደ። ከኛ መካከል ሰዎች የሚያከብሩት ሰውዬ እዩ ይህን ሼህ ለፈረስ ብሎ ስግደቱን ተወ ሲል ተናገረ። እሱም ወደኛ መጣና ከአላህ መልክተኛ (ሶ.ዐ.ወ.) ከተለየሁበት ጊዜ ጀምሮ አንድም ሰው እንደዚህ አልገላመጠኝም አለና ቤቴ ሩቅ ነው ፈረሷን ትቼ ስግደቱን ብቀጥል ኖሮ ፈረሷ ታመልጠኝና ወደቤተሰቦቼ እስከማታም መመለስ አልችልም ነበር በማለት አብራራ። ይህን የተማረው ከሁለት ነገሮች እንዲመርጡ ሲጠየቁ ኃጢአት እስካልሆነ ድረስ ቀላሉን እንጂ ከማይመርጡት ከነብያችን (ሶ.ዐ.ወ.) ነው። ነብያችን (ሶ.ዐ.ወ.) (አግራሩ አታጨናንቁ አብስሩ አታደንቡሩ።) ይላሉ። እንዲሁም በሌላ ሐዲስ እንድህ ብለዋል፡ (ማግራት በአንድ ነገር አይደረግም የሚያውቀው ቢሆን እንጂ ከአንድም ነገር አይነሳም የሚያነውረው ቢሆን እንጂ።)

ተከታዮች እዝነትን፣ መደጋገፍንና የሌሎችን ስሜት መገንዘብን በሕይወታቸው ተግብረውታል። እነሆ (ከርሳቸው አላህ ይውደድና)የዓሊይ የተባሉት የዓሊይ ኢብን አቢ ጣሊብ ልጅ የሑሰይን ልጅ አንድም ሰው ሳያውቅ በርካታ ቤተሰቦችን ያግዙ ነበር። በሞቱ ጊዜ ሲያጥቧቸውም ለምስኪኖችና ባል ለሞተባቸው እርዳታ ሲያደርሱ የሚሸከሙት ገመድ ምልክት ተገኘ። ያን ጊዜም ለነዚያ ሰዎች በሌሊት ምግብ እየተሸከሙ ያመጡ የነበሩት እርሳቸው እንደነበር ታወቀ። አንዳንድ ሰዎች ሰይዲና ዓሊ የሑሴን ልጅ መዲና ውስጥ አንድ መቶ ቤተሰብ ይረዱ እንደነበር አውርተዋል። ተተኪዎች እዝነትና መደጋገፍን በሙስሊሞች ብቻ የጠወሰነ ሳያደረጉ ሙስሊሞችና የሌላ እምነት ተከታዮችንም ያከተተ አድርገውት ነበር።

እነሆ ሰይዲና ዐመር ኢብን አብደል ዓዚዝ በዝራ ከተማ ይገኙ ለነበሩ ወኪላቸው ደብዳቤ ሲጽፉ እንደዚህ ብለዋል፡ ሳንተ ዘንድ የሌላ እምነት ተከታይ ከሆኑት እድሜው የገፋውን፣ ኃይሉ የደከመውንና ሥራውን ያጣ የሆነውን አጣራና ከሙስሊሞች ግምጃ ቤት ገንዘብ ወስደህ የሚያስፈልገውን አድርግለት። ሰይዲና ዐመር ኢብን ዐብደል ዓዚዝ ይህን ያደረጉት (ከርሳቸው አላህ ይውደድና) ዐመር ኢብን አልኸጣብን አርአያ በማድረግ ነው። ሰይዲና ዐመር አንድ ቀን አንድ ከመጽሐፍ ባለቤቶች የሆነ አረጋዊ ከሰዎች እርዳታ ሲጠይቅ ባዩ ጊዜ ብአላህ

ይሁንብኝ ይህን ሰውዬ ወጣትነቱን በልተን በሽምግልናው የምንጥለው ከሆነ መብቱን አላስከበርንም አሉና ከግምጃ ቤት የሚበቃው ገንዘብ እንድደረግለት ትእዛዝ አስተላለፉ።

ኸሊድ ኢብን አል ወሊድ ደግሞ ከሒራ ሰዎች ጋር ባደረጉት የሰላም እርቅ እኔ ከነሱ ከሥራ ለደከመ ሽማግሌ፣ እንከን ለደረሰበት ሰው ወይም ነብረቱን አጥቶ ለደሀዬ ሰው ከሙስሊሞች ግምጃ ቤት ጡሬታ እንደደረግለት ወስኛለሁ...) የሚል ጽሁፍ አስፍረዋል። ሁላቸውም ታድያ ይህን ሁሉ ያደረጉት ነብያችንን (ሶ.ዐ.ወ.) አርአያ በማድረግና ትክክለኛውን ሃይማኖትም በመከተል ነበር። አላህ (ዐ.ወ.) እንድህ ይላል፡

لَا ينهاكم الله عن الدين لَمَ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ .

ትርጉሙም (ከእነዚያ በሃይማኖት ካልተጋደሏችሁ ከአገሮቻችሁም ካላወጡዎችሁ (ከሐዲዎች) መልካም ብትውሉላቸውና ወደእነርሱ ብታስተካክሉ አላህ አይከለክላችሁም። አላህ ትክክለኞችን ይወዳልና።) ማለት ነው።

ይህ የተከታዮች እዝነት በሰው ልጅም ብቻ አልተወሰነም ነበር። ይልቁንም እንሰሳትን አእዋፍንና ሌሎችንም ነገሮች አካቷል። ዑመር ኢብን አብደል ዓዚዝ ግብጽ ለነበረው ወኪላቸው ለግመሉ ርህሩህ እንዲሆን ሲመክሩት እንዲህ የሚል ደብዳቤ ጽፈዋል፡ እኔ ግብጽ ውስጥ አንድ ሺህ ርጥል የሚሸከም የጭነት ግመል መኖሩን ሰዎች ነግረውኛል ይህ ደብዳቤዬ ከደረሰህ ጊዜ ጀምሮ አንድም ግመል ከሰደስት መቶ ርጥል በላይ እንዳይጫን፣ ለግመሎችም ርህራሄ ይደረገላቸው፣ እታራክሷቸው እንድሁም ያለምክንያት አይመቱ... ዑመር ኢብን አብደልዓዚዝ ይህን ያደረጉት የአላህን መልክተኛ (ሶ.ዐ.ወ.) በመከተል ነበር። ነብያችን (ሶ.ዐ.ወ.) አንድን ባለ ግመል ሲመክሩ እንድህ ብለውታል፡ (በዚህ አላህ (ዐ.ወ.) ለአንተ አገልጋይ እንዲሆን በገራልህ ከብት አላህን አትፈራምን? እሱ የምታስረበውና የምታደክመው መሆኑን ለእኔ አቤቱታ አቅርቦልኛል።) አሉት።

ይህን ቃሌን ተናገርሁኝ ለኔና ለናንተም ከአላህ ዘንድ ምህረተን እለምናለሁ።

ምስጋና ለአለማቱ ጌታ ለአላህ ይገባው። የአላህ እዝነትና ሰላምም በነብያትን በአላህ መላክተኞች መደምደሜያ በሰዲና ሙሐመድ በቤተሰቦቻቸውና በመላ ባልደረቦቻቸው ይውረድ።

ሙስሊም ወንድሞች

የነብያችን (ሶ.ዐ.ወ.) ባልደረቦች ተከታዮች ከሚለዩባቸው ነገሮች እጅግ ታላቁ ለሰዎች የሚያሳዩት የመቻቻልና የርህራሄ ገጽታ ነበር። ተከታዮች ከሰዎች ጋር በሚያደርጉት

ግንኙነት እጅጉን ገራገርና ለዘበተኞችም ነበሩ። ቀታዳ የተባሉት ተከታይ እንደህ ይላሉ። አንድ ቀን ከሐሰን አል በስሪ ቤት ስንገባ ተኝተው ከራስጊያቸውም የዳበ ቅርጫት ተቀምጦ አገኘን። ቅርጫቱን ሳብ አድርገን ስንመለከት ውስጡ ዳበና ፍራፍሬ አገኘን። ሙብላት እንደጀመርን ነቁና ሁኔታችንን ባዩ ጊዜ አጅጉን ተደሰቱ። ፈገግ አሉና የምተከተለዋን አንጽ አነበቡ።

{ وَصَيْقُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ }

ትርጉሙም (ወይም ከወዳጃችሁ ቤት (ብትበሉ) ኅጢአት የለባችሁም።) ማለት ነው (ከርሳቸው አላህ ይውደድና) ጃቢር ኢብን ሓዚም እንደህ ብለዋል። አንድ ቀን ከሐሰን አል በስሪ ዘንድ እያለን እኩለ ቀን ሆነ ልጃቸው በቃችሁ ጸረ ለሼህችሁ አታዝኑም አንዴ በጣም ችግር ፈጥራችሁብቸዋልኩ። እስካሁን ምንም ዓይነት መግብም ሆነ መጠጥ አልቀመሱም አለ። እሳቸውም ተዋቸው በአላህ ይሁንብኝ ከነሱ የበለጠ የዓይኔ መረፊያ የሚሆን ነገር የለም አሉ።

ይህም አንድ ሰው ለሰዎች ብሎ ራሱን መዘንጋትንና የእውቀትን ደረጃና ክብሩን ማወቁን እንድሁም በመንፈስ ውስጥ ለአላህ ሃይማኖት ያለውን ከፍተኛ ደረጃ በግልጽ ያሳያል። እሱም በቂ እውቀት ሳይኖረው የአላህን ሃይማኖት አስተምራለሁ ብሎ ተነስቶ ጠም ሰዎችን ለሚያጠም ደፋር ሰው ታላቅ ትምህርት ይሰጣል። ነብያችን (ሶ.ዐ.ወ.) እንደህ ብለዋል። (አላህ እውቀትን ከባሮች መንጭቆ በመወሰድ አይደለም የሚያነሳው። ነገር ግን እውቀትን የሚያነሳው ምሁራንን በሚያነሳበት ወቅት ነው። በምድር ላይ አንድም እውቀት ያለው ሰው ሲጠፋ ሰዎች ደንቆሮዎችን መሪ አድርገው ይይዙና ሲጠየቁ ያለ እውቀት ብያኔ -ፈትዋ- ይሰጣሉ በዚህም ተግባራቸው ራሳቸው ጠመው ሰዎችንም ያጠማሉ።)

ተከታዮች ከነሱ በኋላ ለመጣው ትውልድ አርአያ ነበሩ። የተከታዮች ተከታይ የሆኑት (ከርሳቸው አላህ ይውደድና) ኢማሙ ማሊክ ኢብን አነስ «አቡ ጀእፈር አል መንሱር» የተባሉት ሀገረ ገዥ «ሙወጠእ» የተባለውን መጽሐፋቸውን በኮፒ አባዝተው ለያንዳንዱ ሙስሊም ከተማ ኮፒ ልከው እሱን ብቻ መመሪያ እንዲያደርጉ ትእዛዝ ለማስተላለፍ ማስባቸውን ነገሯቸው። ያን ጊዜ ኢማሙ ማሊክ የምእምናን አዛዥ ሆይ ይተው እንዲህ አያደርጉ። ምክኒያቱም ሰዎች የተለያዩ ወሬዎች ደርሰዋቸዋል። በርካታ የነብያችን ሐዲሶችም ተወርተውላቸዋል። ሁሉም ማህበረሰብ ቀድሞ የደረሰለትን ይዟል በሱም እየሰራ ይገኛል። በመሆኑም ከዚህ ካሉበት እንደሚለሱ ማስገደድ በነሱ ላይ ጫና ማሳደርና ማጥበቅ ይሆናል። ስለዚህም ሰዎች ባሉበት እንዲቆዩና በመረጡት እንደጸኑ መተዉ በጣም የተሸለ ነው አሉ። አቡ ጀዕፈርም በአላህ ይሁንብኝ እሺ ብትሉኝ ኖሮ ይህን ትእዛዝ ባስተላለፍኩኝ ነበር አሉ።

እጅግ ደንቅ ከተባለው ራስን ዝቅ የማድረግ ገጽታ ኢማሙ አሻፊዒ ከተማሪያቸው ጋር በደረገት ውይይት የተንጸባረቀው እንደሆኑ ይነገራል። ኢማሙ አሻፊዒ ዩኑስ ኢብን አብደል ዓእላ ከተባለው ተመሪያቸው ጋር በአንድ ጉዳይ የተለያዩ አቋም በያዙ ጊዜ ዩኑስ ተቆጥቶ የትምህርት ገበታውን አቋርጦ ሄደ። ምሽት ላይ ዩኑስ ቤቱ ሲንጻኳ ሰማ። ማነው ሲልም ጊዜ ሙሐመድ ኢብን ኢድሪስ ነኝ አሉ። ዩኑስ በዚህ ስም

የማውቀው ሰው አላገኘሁም አሉ። በሩን ሰከፍት ኢማሙ አሻፊዲ ናቸው። ነገሩ አንግዳ ሆነብኝ አሉ። በመቀጠለም እንድህ አሉኝ አሉ። ዩኑስ ሆይ! በመቶዎት የሚቆጠሩ ነገሮች እያሰተሳሰሩን ሳለ አንድ ጉዳይ እንዴት ይለየናል። ዩኑስ ሆይ! በሁሉም አለመግባባት አሸናፊ ለመሆን አትሞክር። በአንዳንድ ወቅት በሁኔታ ከመሸነፍ ይልቅ ቀልብን መሳብ ይመረጣል። ዩኑስ ሆይ! ገንበተህ የተሻገርክበትን ድልድይ አታፍረስ። ምናልባትም አንድ ቀን ለመመለስ ብትፈልግ ይጥቅመሃልና። ስህተትን ምንጊዜም መጥላት ትችላለህ። ነገር ግን ተሳሳቾችን መጥላት የለብህም። ወንጀልን ከልብህ ጥላ። ነገርን ግን የወንጀለኛውን ስህተት አለፍ እዘንለትም። ዩኑስ ሆይ! ቃልን መንቀፍ ትችላለህ። ነገር ግን ቃሉን የተናገረውን ሰው ማክበር ይጠበቅብሃል። የኛ አላማ በሽታን ማስወገድ አንጅ በሽተኛውን ማውደም አለመሆኑን ምንጊዜም አትዘንጋ።

ኢማሙ ሻፊዲ አንድህ ይላሉ።

ከነሱ ወገን ባልሆንም ጻዲቃንን አወዳለሁ። ምናልባትም ከነሱ የሚታደገኝ አገኝ ይሆናልና።

በቁሳቁሳችን ተመሳሳይ ብንሆንም ንግዱ ወንጀሎችን መዛወር የሆነን ሰው እጠላለሁ።

የተከበሩ ሊቃውንቶቻችንም በዚህ ዓይነቱ ጎዳና ነበር የሚጓዙት። በመሆኑም ትክክለኛውን የአላህን ሃይማኖት አደራ በማስተላለፍ፣ በጥበብና በመልካም ተግሳጽ ሰዎችን በመመከር አርአያ ሁነውናል።

ጌታችን ሆይ ቃልን ሰምተው መልካሙን ከሚከተሉት አድርገን አነዚያ አላህ ያቀናቸው አነዚያ ልበኞቹ ናቸውና። አሜን።